

משרד האוצר - אגף המכס והבלו

פעולות הביקורת

המכס

נערכה ביקורת בהנהלת אגף המכס והבלו בירושלים ובבתי המכס בחיפה ובתל אביב-יפו. נבדקו: נוהלים ותהליכי עבודה בשחרור סחורות; הנוהלים ברישום המסים ובמיוחד סדרי הרישום של חובות והמעקב אחרי גבייתם; הענקות מקרן הסעד לכיסוי מסים; מתן פטור ממסים על מכוניות המיועדות לנכים. כן נערכה ביקורת על גביית כול בשחון על הסעה באוטובוסים.

מחלקת מס קנייה

נבדק הנוהל של מתן הנחות ממס קנייה על סחורות, ששימשו לייצור סחורות שאינן חייבות במס.

א. קרן הסעד

מדי שנה בשנה כלולה בתקציב הקצבה לאגף המכס והבלו, שעד סוף שנת 1959/60 כונתה בשם "קרן סעד לעולים". לפי דברי ההסבר להצעת התקציב מיועדים כספי הקצבה לחלום מכס ומס קנייה על סחורות, שהובאו בכמויות קטנות מחוץ לארץ על ידי עולים מחוסרי אמצעים לשם ביסוסם בארץ או שנשלחו מחוץ לארץ בשביל נצרכים מקומיים. במשך שנת 1959/60 הוציא האגף מכספי קרן הסעד סך 150,000 ל"י בקירוב.

מנהל המכס הסמיך את גובי המכס לאשר בקשות להענקות עד כדי 50 ל"י. בקשות להענקות בסכומים העולים על 50 ל"י יש להעביר אותן אל ועדה פנימית שליד הנהלת האגף בירושלים והיא ממליצה בפני מנהל המכס, אם לשלם מכספי הקרן ואיזה סכום.

ביקורת, שנערכה באגף בחודשים אפריל-מאי 1960, העלתה, שמנהל המכס מסיבות מיוחדות אישר הענקות לתשלום מסים במקרים, שלא עלו בקנה אחד עם יעודה של הקרן, למשל הבאת מכונית מחוץ לארץ על ידי נכבד של עדה מוכרת ויבוא נייר על ידי שני מוסדות לצורכי הדפסת ספרים בעלי עניין ציבורי; ורכישת מכונית מחייר על ידי מוסד, שמפאת שינויים בתעריפי המכס הוא ראה את עצמו מקופח לעומת מייבאי מכוניות בתקופה שלפני הרכישה. לדעת הביקורת, גמישות מסוימת בנהול של הוצאת כספים מקרן הסעד מוצדקת; אולם לפי נוסח חוק התקציב, שהצמיד לקרן את הכינוי "קרן סעד לעולים", צומצם ייעוד הקרן למקרי סעד של עולים, ועל כל פנים לא הורחב על מקרים היוצאים מגדר המשמעות של מתן סעד.

בעקבות הביקורת שונה בתקציב לשנת 1960/61 כינויה של הקצבה ל"קרן סעד לעולים ולמקרים מיוחדים"; אולם לדעת הביקורת גם לפי כינוי זה אין להוציא את כספיה אלא על מקרי סעד בלבד, בין לעולים ובין למקרים מיוחדים.

ב. נוהלים להבטחת גביית המסים

יש מספר לא קטן של מקרים, שמסים, אשר בדרך כלל נגבים עם הטלתם, מטעמים שונים אינם נגבים אלא לאחר מכן; יש שנדחה תשלום המסים בהסכמת אגף המכס; יש שמתברר אחרי שחרור הסחורות, שעדיין מגיע חוב על חשבון המסים המוטלים על סחורות אלה; ויש שמתברר, שלא קוימו התנאים, בהם הותנה פטור בעת שחרור הסחורות. החובות המצטברים באופן כזה מגיעים לסכומים ניכרים.

בראשית יוני 1960 נערכה ביקורת בהנהלת אגף המכס ובבית המכס שבחיפה על דרכי הטיפול בגביית החובות האלה.

הגבייה של חובות אלה דורשת הסדרים מינהליים תקינים. הביקורת העלתה, שרישום החובות אינו מתנהל בצורה נאותה: פרטי החיוב נרשמו רק בתיקים כשכל תיק מתייחס לחוב מסוים בלבד, אך רישום חשבוני סדיר ומרוכז, המראה את כלל החובות של כל חייב ואת מצב הגבייה הכולל, לא היה קיים. נוהל זה אין בו כדי להבטיח, שכל החובות ייגבו במלואם. הטלת המס וגביית המס נעשו במקרים רבים על ידי אותו עובד — דבר שאינו הולם את העקרונות של מינהל כספים תקין.

הביקורת עמדה על הצורך, שתנוהל מערכת חשבונות, המבוססת על חשבונות אישיים של כל חייב; שיעשו סיכומים והתאמות תקופתיים ושיונהג מעקב סדיר אחרי מצב הגבייה. כן הצביעה הביקורת על הצורך בהפרדת פעולות הגבייה מפעולות הטלת המס.

בעקבות הביקורת הודיע מנהל המכס בחודש אוגוסט 1960, שעובדה שיטה חדשה, שתבטיח, בין השאר, גבייה סדירה, רישום ופיקוח תקין; שנתקיימו ימי עיון להקניית שיטה זו לעובדים; ושחולל בהפעלת השלבים הראשונים של השיטה החדשה.

משרד האוצר - משרד הארנונה ומסי רכוש

פעולות הביקורת

נערכה ביקורת בהנהלת משרד הארנונה ומסי רכוש בירושלים, ונערכה בדיקה מקיפה של סדרי העבודה במשרד האזורי בתל אביב. נבדקו: סדרי החשבונות, הגבייה של המס והמעקב אחריה, התקשורת בין המשרדים האזוריים לבין ההנהלה והטיפול בתיקים של בעלי נכסים גדולים.

משרד הארנונה ומסי הרכוש בתל אביב

בחודשים ינואר עד אפריל 1960 נערכה ביקורת במשרד הארנונה ומסי הרכוש שבתל אביב. נבדקו הסדרי הטיפול בתיקים וסדרי הרישום החשבוני והגבייה.

משרד זה שבתל אביב תחום טיפולו מקיף כ־90,000 תיקים מתוך 350,000 תיקים של כל חייבי המס בארץ, והיקף ההכנסות שהוא גובה הסתכמו בשנת 1959/60 בכ־9.5 מליון ל"י בקירוב — כ־45% מכלל ההכנסות מסוג זה.

הסדרי הטיפול בתיקים

(1) לשם טיפול בתיקים פועלות במשרד 9 חוליות: חוליה אחת בת 6 עובדים המטפלת בתיקיהם של בעלי הנכסים הגדולים — 1,400 תיקים בקירוב — ושמונה חוליות המטפלות בתיקיהם של בעלי נכסים קטנים כשכל אחת מטפלת בכ־9,000 עד 12,000 תיקים בקירוב.

נקבע, שבחוליות אין הטיפול בתיקים מתחלק בין העובדים לפי שלבי פעולה אלא חלוקת העבודה ביניהם על פי רוב היא לפי תיקים: בחולית התיקים של בעלי הנכסים הגדולים עוסק העובד בכל שלבי הטיפול שבתיק — הוא מעריך את הציוד והמלאי לקביעת הארנונה, מנהל משא ומתן עם בעל הנכס, מחשב את המסים החלים על הנכס, מכין את הודעות החיוב ואת החשבון ועוקב אחרי גביית המסים; ובחוליות התיקים של בעלי הנכסים הקטנים עוסק העובד ברוב שלבי הטיפול שבתיק — להוציא פעולות ההערכה של הציוד והמלאי הנעשות בדרך כלל על ידי ראשי החוליות. ההסדר, ששלבי הטיפול של עובד אינם נתונים לבדיקתו של עובד אחר, לקוי במיוחד, כיוון ששלבי הטיפול האמורים משמשים בסיס לגביית המס מבעל הנכס.